

Flankerende maatregelen bij het streven naar grondgebondenheid

Gé Backus, Roel Jongeneel, Gerard Velthof¹

Aan ons is het volgende verzoek gedaan: benoem welke averechtse gevolgen kunnen optreden bij het invullen van de norm voor grondgebondenheid, en geef op hoofdlijnen aan welke flankerende beleidsmaatregelen deze mogelijk averechtse gevolgen kunnen mitigeren.

Onderscheiden mogelijke onbedoelde en averechtse gevolgen zijn:

- Beleidsmaatregelen gericht op realisatie van de verschillende beleidsdoelen binnen het NPLG kunnen elkaar versterken, maar ook tegenwerken (stikstof, verdroging, waterkwaliteit, broeikasgassen, koolstof, biodiversiteit, natuur).
- Veel stoppende melkveehouders zullen de teelt van gras plaats laten maken voor de teelt van intensievere akkerbouwgewassen. De teelt van akkerbouwgewassen kan resulteren in een hogere druk op zowel de grond- als oppervlaktewaterkwaliteit, dan wanneer hier gras wordt geteeld. Naleven van de KRW zal niet eenvoudiger worden. Ook andere thema's, zoals bodemkwaliteit en biodiversiteit, kunnen verslechteren als grasland in bouwland wordt omgezet
- De opgave voor invullen van grondgebondenheid is het grootst in gebieden met droogtegevoelige zandgronden. Relatief meer gras telen leidt door droogte op deze gronden tot een verhoogd risico op opbrengstderving, en daarmee inkomensderving.
- Naast een ongewenste verschuiving tussen sectoren kan er ook een waterbedeffect ontstaan in de zin van een verschuiving naar andere regio's.

Flankerend beleid

Het aangrijpingspunt voor effectief flankerend beleid is het individuele perspectief van de ondernemer: deze kijkt zelf vanuit een integraal perspectief voor het eigen bedrijf naar de mogelijke oplossingsrichtingen. Flankerend beleid is gericht op het vergroten van de verandercapaciteit door de handelingsperspectieven voor het oplossen van mogelijke knelpunten te vergroten. Daarbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen ondernemers die gemotiveerd zijn te veranderen, die kunnen veranderen, en die in staat kunnen worden gesteld tot veranderen. De mix van wettelijke, economische en communicatieve instrumenten moet hier gericht voor worden ingezet. De door ons onderscheiden flankerende maatregelen worden hierna in vier categorieën ingedeeld.

Voorwaardelijk

- Beleidsdoelen mogen elkaar niet tegenwerken maar moeten elkaar waar mogelijk versterken.
- Adequate fasering van de norm voor grondgebondenheid om ondernemers de mogelijkheid te bieden hier naar toe te groeien: inspelen op de verandercapaciteit, rekening houden met het 'natuurlijke verloop' door bedrijven die stoppen omdat ze die geen opvolger hebben.
- Bij normering rekening houden met biologische variatie in systemen, dan wel leg via doelsturing de verantwoordelijkheid bij de ondernemer zelf.
- Gebiedsgericht beleid maakt regionale oplossingen en het vinden van win-win oplossingen beter mogelijk.

¹ De auteurs schrijven deze bijdrage op persoonlijke titel n.a.v. een verzoek vanuit de hoofdtafel van het Landbouwakkoord.

Grondmanagement

- Effectieve stoppersregeling van groot belang (treedt in overleg met VNG over herbestemmingsmogelijkheden locaties)
- Afwaarderen grond om vrij extensieve bedrijven te stimuleren de stap naar natuurinclusief te zetten op basis van een gezond verdienmodel.
- Voor intensieve bedrijven zijn (beperkt) beschikbare opties een combinatie van grond aankopen en toepassen afrekenbare stoffenbalans, eventueel in combinatie met een fasering van de normering.
- Faciliteer het verplaatsen van bedrijven om ruimte te creëren die anderen kan helpen om te extensiveren (beschikbaarheid van grond in combinatie met reductie van emissie door bedrijven die stoppen op de probleemlocatie.
- Vergroten extra financieringsruimte om gronden te kopen en/of langjarig te pachten
- Grondbank als infrastructuur om grond te re alloceren naar gewenste locaties: denk ook aan regelingen om grond gaandeweg in eigendom over te doen gaan of op naam te hebben.
- Faciliteer inzet op het vergroten van de huiskavels, om grasland te kunnen behouden.
- Verken perspectief van compenseren grasland dat bestemming blijvend krijgt.
- Vruchtwisselingseisen voor uitspoelingsgevoelige gewassen opnemen voor relevante regio

Watermanagement

- Watermanagement (in afstemming met waterschappen) op droogtegevoelige zandgronden: Stimuleren verdampingsarme technieken en andere innovaties.
- Maak telen droogte bestendigere gewassen (luzerne dan wel granen) dan gras beter mogelijk.
- Meten is weten: Verken de perspectieven van het gebruik van nitraatmetingen in grondwater in peilbuizen.

Financieel-economisch

- Het potentieel van de koolstofbank door ontwikkelen om grasland te behouden.
- Versterk de rol van de verwerkende industrie om oplossingsrichtingen via potentiële marktwerking aantrekkelijker te maken.
- Versterken budget ecosysteemdiensten. Vraagt om mogelijk extra structureel budget en om gerichte keuzemaatregelen. Hiervoor zou een extra regionalisering kunnen worden toegevoegd. Bestaande keuzemaatregelen die relevant zijn, betreffen gras-klover, grasland met kruiden, blijvend grasland, verlengde weidegang overdag en verlengde weidegang overdag en 's nachts. Er zouden ook nieuwe keuzemaatregelen kunnen worden toegevoegd, bijvoorbeeld een extensiveringsbetaling voor melkveehouderij. Het effect van dergelijke maatregelen is dat ze de rentabiliteit van de melkveehouderij ten opzichte van de akkerbouw versterken en daarmee ongewenste 'landverschuiving' voorkomen (zie ook de box in de bijlage met antwoorden op de vragen van NAJK).
- Ook via de KPI systematiek en de koppeling van financiële prikkels daaraan zijn opties denkbaar om grasland te beschermen.